

Jozef Gregor
Tajovský

Smrt

Burka Langsfelda

Krajské divadlo v Nitre
Vy:namenané „ Za vynikajúcu prácu „

Jozef Gregor Tajovský

Smrť Durka Langsfelda

Dráma v troch dejstvách

*

Úprava Ján Laca

Réžia Karol Spišák

Scéna Borivoj Slavík

Kostýmy Jana Krivošová

Hudba Bartolomej Urbanec

*

Parochne a masky S. Urban.

Unspicia L. Olsanská. Svetlá B. Siska.

Zaviskový majster V. Ploščinský.

Scénu, kostýmy a parochne vyhotovili dielne

K. D. N.

Text sleduje M. Hlavatovičová

* *

Osoby a obsadenie

Ján	J. Kováčik
Durko	F. Kovár
Janko	M. Riš
Palho	J. Gressšo a. h.
Žilka	L. Gressšo
Labiak	M. Kojuch
Chorvát	R. Kraus
Galo	J. Kusenda
Bryenik	J. Dóczy
Strážmajster	A. Rimko
Sándor	I. Hlaváč
Szerényi	E. Smigura
Nyári	T. Piovarčí
Görgei	F. Kabrheľ
Kňa;	M. Franko
Kata	O. Rajniak
Hanka	I. Martišová
Marka	S. Uličká
Juzka	E. Hlaváčová
Sebeňová	A. Gáborová
Miertová	E. Doseňová
Eva	O. Hudecová
	H. Augustovičová

Desaťminútové prestávky po 1. a 2. dejstve

Premiéra 15. marca 1969

„Teraz ma súdja nepriatelja,
ale budú ma niekedy súdiť
i Slováci a u tých by som
nechcel prepadnúť!“

Jur Langsfeld

To sú slová hlavného hrdinu dnešnej hry, nebojáčne vyslovené na štatariálnom súde v Kremnici, dňa 22. júna 1849, po ktorých majorovi Hermanovi Görgeymu nepozostávalo nič iné, ako vyriechnúť ortiel smrti nad dvadsaťštyri ročným slovenským dobrovoľníckym poručikom, pomocným učiteľom, rodákom zo Sučian Jurkom Langsfeldom.

V tomto roku, keď si pripomíname 120. výročie jeho smrti i výročie bojov slovenských dobrovoľníkov za práva a slobodu slovenského národa, nevdojak sa nám natiska paralela vnútorných spoločenských pohybov v našej vlasti. A to bol, okrem okrúhleho výročia aj hlavný motív uvádzania Tajovského hry „Smrť Ďurka Langsfelda“ na našej scéne.

Heslá Veľkej francúzskej revolúcie „sloboda, rovnosť a bratstvo“ našli živnú pôdu pre politickú činnosť i v Strednej Európe. V duchu týchto zásad hlásili sa o svoje práva aj národy žijúce v Rakúsko-Uhorskej monarchii. Je len prirodzené, že túžba po slobode vzbudila sa aj u Slovákov.

15. marca 1848 formulovali Maďari v Pešti svoje požiadavky, ale zabudlo sa v nich na nemaďarské národnosti. Preto 10. mája toho istého roku, zásluhou Štúra, Hodžu a Hurbana vznikli v Liptovskom Mikuláši „Žiadosti národa slovenského“, ktorých však účinok zo strany adresáta bol opačný: bol vydaný zatykač na všetkých troch pôvodcov. Po takejto odpovedi a po porade v Prahe na Slovanskom zjazde, nepozostávalo slovenským vodcom nič iné, ako chopiť sa zbrane. Po prvý raz sa začal slovenský dobrovoľnícky zbor organizovať koncom augusta a začiatkom sep-

Červená veža (turňa) v Kremnici,
kde bol Ďurko väznený.

tembra 1848 v Nitrianskej stolici. Ziaľ, neprihodný čas, intrigy zo strany Viedne i Pešti ako i zúženie povstania len na západnú časť Slovenska, odsúdili tento boj na zánik. Neutíchal však boj politický. Štúr, Hurban a Hodža začali burcovať teraz už po celom Slovensku. A tak sa boj preniesol od Čadce do Turca, Liptova, Spiša a Sariša. V Martine do radov dobrovoľníkov vstúpil i Juraj Langsfeld.

Rodina Langsfeldovská (podľa zistenia Juraja Kvorku, bývalého evanjelického farára a zakladateľa dejín Sučian) pochádza zo Sliezska. (Tajovský spomína Kremnicu). Spomínaná rodina prišla na Slovensko v 17. storočí zo sliezkych Hlubčíc (Leobschütz). Bola to rodina evanjelická. V ťažkej, protireformačnej dobe radšej opustila majetky, akoby zapredala vieru svojich otcov. Pôvodné jej rodové meno bolo Langfeld. Na Slovensko prišli údajne traja bratia: jeden sa usadil v Kremnici, druhý v Stubni a tretí v Gelnici. Syn kremnického Langsfelda – Juraj usadil sa v Sučanoch ako kotlár roku 1707. Z tohto rodu pochádzal i Ďurko. Narodil sa 16. októbra 1825. Bol synom chudobného krajčira, ktorému remeslo nešlo veľmi chýrne, preto hladel si vždy na živnosti prirobiť. Mal päť detí a biedy mali v každom kúte dosť. Rodičia v Ďurkovi videli svoj poklad. Dobré sa učil, preto mu už od detstva sľubovali, že bude kňazom. Všetko by mu boli dali, len aby sa Ďurkovi viedlo lepšie ako im. Bohužiaľ, nebolo mu súdené stať sa kňazom. Musel opustiť gymnázium a stať sa učiteľom. Pôsobil v Zabokrekoch a v Martine. Často kázaval i v Sučanoch, keďže domáci kňaz Ondrej Hodža bol vo väzení v Bystrici. Jeho návšteva v rodnej dedine bola dňom sviatku. Matka kvitla radosťou, keď videla svoj poklad – Ďurka – na kazateľnici. Sučanci boli by sa len tešili, keby bol zaujal stanicu u nich. Osud rozhodol inak. Ďurko, počujúc o dobrovoľníkoch, ktorí prišli do Martina, vstúpil medzi nich, aby prispel svojou silou k slobode národa. (Podľa J. Kvorku).

Z týchto historických, spoločenských i rodových

Baranovo humno za Kremnicou –
kôľňa, kde bol Langsfeld popoludní
22. júna 1849 obesený.

reálií vychádzal pri písaní drámy i J. G. Tajovský a vo svojej úprave som túto autentičnosť plne rešpektoval. Avšak štúdium materiálov v archíve v Kremnici, na evanjelickej fare v Suchanoch, ako i životopis Ludovíta Štúra a rozpomienky Jozefa Miloslava Hurbana na roky meruósmo dali mi možnosť hlbšie spoznať filozofický i ľudský zápas týchto čias. A práve táto skutočnosť ma priviedla k pokusu o výraznejšiu úpravu.

V prvom rade mi šlo o zhustenie deja do komorného charakteru, čím som chcel dať väčší priestor charakterom postáv na úkor niektorých situácií, ktoré sú v origináli zaťažené väčším počtom účinkujúcich. To však vyžadovalo vypustiť niektoré menej dramatické postavy, spevniť zostávajúce, ktorým som sa pokúšal dať v deji presný zámer, viesť ich zápasom, ale i samé aby mali rozpor v sebe. Pri dôkladnejšom oboznamovaní sa s materiálom, pocítil som, oproti vtedy žijúcim postavám, ktoré v hre vystupujú, že autor má tam i postavy nehistorické, s ktorými narábal voľnejšie, podľa jeho pohľadu na tieto udalosti. Preto som si dovoľil dotknúť sa iba týchto postáv, spresniť ich, rozšíriť. Tak sa zrodila postava, Sándora, Marky, Szerényiho, rozšíril som Žilku, Brvenika, Miertovú i Sebeňovú.

Ponechal som však a plne rešpektoval Tajovského myšlienkovú i dejovú líniu ako i jeho zdravý pátos za slobodné Slovensko. Tam, kde som pocítil iba pietnosť na spoločenský zápas oduševnených Slovákov v polovici 19. storočia, snažil som sa ho oživiť pomocou Rozpomienok J. M. Hurbana.

Neviem, či moje, dobre mienené úmysly trafili vždy do čierneho, ale ak by náš výsledok nebol na žiadúcej úrovni, nech z obvinenia je vynechaný J. G. Tajovský.

Je našou povinnosťou obzrieť sa späť do minulosti, dotknúť sa niektorých istôt našich otcov i dedov, kde vždy nájdeme poučenie pre roky budúce a načerpáme nových síl pre ďalšie zápasy národa slovenského. Lebo... ako to povedal Langsfeld?: „...ale budú ma niekedy súdiť i Slováci a tých som nechee! prepadnúť!“

Kameň nad hrobom Durka Langsfelda asi 50 metrov od kôľne. Pamätnú tabuľu vyhotovil Ján Cejka.

Program Krajského divadla v Nitre (číslo 2 – 1969)
k dráme Jozefa Gregora-Tajovského: SMRT DURKA
LANGSFELDA. Zodpovedný redaktor Ondrej Rajniak.
Zostavil Ján Laca. Výtvarná časť: Bořivoj Slavík.
Povolené pripisom PK č. HS 10778/56. Vytlačili Západo-
slovenské tlačiarne, n. p., Nitra.